

Predodžba o ženi u srednjovjekovnim tekstovima

Ripić, Katarina

Undergraduate thesis / Završni rad

2017

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:106167>

Rights / Prava: [In copyright](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2021-04-21**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli

Filozofski fakultet

Odsjek za kroatistiku

KATARINA RIPIĆ

PREDODŽBA O ŽENI U SREDNJOVJEKOVNIM TEKSTOVIMA

Završni rad

Pula, rujan, 2017.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli

Filozofski fakultet

Odsjek za kroatistiku

KATARINA RIPIĆ

PREDODŽBA O ŽENI U SREDNJOVJEKOVNIM TEKSTOVIMA

Završni rad

JMBAG: 0303043888, redoviti student

Studijski smjer: preddiplomski studij Hrvatski jezik i književnost

Predmet: Hrvatska srednjovjekovna književnost

Znanstveno područje: humanističke znanosti

Znanstveno polje: filologija

Znanstvena grana: kroatistika

Mentorica: prof. dr. sc. Valnea Delbianco

Sumentorica: dr. sc. Dubravka Dulibić-Paljar, v. asist

Pula, rujan, 2017.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisana Katarina Ripić studentica na Odsjeku za kroatistiku, Filozofskog fakulteta u Puli, ovime izjavljujem da je ovaj Završni rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Završnog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Student

U Puli, _____, _____ godine

IZJAVA

o korištenju autorskog djela

Ja, dolje potpisana Katarina Ripić dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj završni rad pod nazivom **PREDODŽBA O ŽENI U SREDNOVJEKOVNIM TEKSTOVIMA** koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, _____

Potpis

_____

SADRŽAJ

1. UVOD	6
2. PRIKAZ ŽENE U SREDNJEM VIJEKU	8
2. 1. Periodizacija i klasifikacija hrvatske srednjovjekovne književnosti	13
3. MARIJINI MIRAKULI (ČUDESA)	17
3. 1. DJEVOJKA BEZ OČIJU	21
3. 2. GREŠNA REDOVNICA	24
4. ZAKLJUČAK	26
5. LITERATURA	27
6. SAŽETAK	28
7. SUMMARY	29

1. UVOD

Srednji vijek je pojam koji označava razdoblje između antike i novoga vijeka. Nastao je u humanističkoj filologiji kao oznaka za razdoblje u razvoju latinskog jezika između Konstantina I. Velikoga i Karla I. Velikoga, dok se kao oznaka povijesnoga razdoblja taj pojam počeo upotrebljavati od kraja 12. stoljeća kada je leidski povjesničar Georg Horn prvi podijelio crkvenu povijest na tri razdoblja: stari vijek, srednji vijek, novi vijek, a što je u pisanju svoje opće povijesti uskoro prihvatio i Christoph Cellarius. Sekularizacijom povijesnog mišljenja u prosvjetiteljstvu pojam ostvaruje prevlast na tradicionalnom periodizacijom kojom se povijesne epohe formuliraju u uskoj vezi s kršćanskim viđenjem svijeta. Srednji vijek kao pojam zadržao je međutim negativne konotacije sve do romantizma kada se idealizirana slika srednjovjekovlja suprotstavlja idealima prosvjetiteljstva i racionalizma¹

U srednjovjekovnoj prozi je naglašena moralna perspektiva, koju suvremena znanost o književnosti još naziva 'karakterološkim oblikom'. Poetika srednjovjekovne književnosti utvrđuje načelo pojednostavljene, shematizirane podjele likova na 'pozitivne' i 'negativne'. Postoji preoblika, obraćanje negativnog u pozitivno, a u spisima se na kraju lik uvijek opredjeljuje za dobro ili zlo.² Ideal u tekstovima znači i potpuni raskid sa svakodnevicom ljudskoga života ili sa samim životom. Očišćeni i oslobođeni od prohtjeva i životnih nametanja, likovi u vječnom blaženstvu nalaze svoje ispunjenje. Tipičan za duboku duhovnosti srednjovjekovnog čovjeka jedan je od najljepših tekstova mirakulorija legenda *O djevojci bez očiju*.³

U srednjem vijeku tijelo i grijeh su usko povezani. Izraz 'puteni grijeh' nije bio čest u srednjem vijeku, ali s njim u vezi vidljiv je proces koji tijekom srednjeg vijeka, prilagođavanjem smisla, služi vrhovnom autoritetu, Bibliji, za opravdavanje gušenja većine seksualnih običaja. Srednji vijek na tijelo gleda kao na nešto potpuno bezvrijedno, dok se s druge strane žena usko povezuje s njim.

---

¹ <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=57603> (12.9.2017.)

² Hercigonja, Eduard, *Povijest hrvatske književnosti, Srednjovjekovna književnost*, Sveučilišna Naklada Liber Mladost, Zagreb, 1975., str. 257.

³ Ibidem, str. 258.

Žena se u srednjem vijeku razlikovala prvenstveno prema svojoj klasnoj pripadnosti i prema bračnom stanju. Okarakterizirane su kao djevice, supruge ili udovice. Tu podjelu prenose i tekstovi koji predstavljaju uži predmet ovoga završnoga rada kao što su: *Djevojka bez ruku* i *Grešna redovnica*. Njima želimo detaljnije osvijetliti položaj žene u srednjemu vijeku te posebno način na koji je žena bila prikazivana u Marijnim čudesima kao žanru koji sjedinjuje različite predodžbe o ženi.

2. PRIKAZ ŽENE U SREDNJEM VIJEKU

Možemo li reći da su se muškarci tijekom povijesti bojali žena? pitaju se suvremeni proučavatelji srednjovjekovlja.⁴ Mnogobrojni strahovi kao i strahovi od žene počinju se širiti Europom od 14. do 17. stoljeća. Razlozi strahova su različiti: kuga, glad, seoske i gradske bune, ratovi te propovijedi koje su među ljudima širile snažan strah od smrti duše i osjećaj nemoći pred neprijateljem – Sotonom i njegovim pomagačima među kojima je žena prikazana kao vještica.⁵

Srednji je vijek često prikazivan kao mračno i neuko razdoblje koje je pod snažnim utjecajem kršćanstva izgradio dvostruki pristup prema slabijem spolu te se smatralo da posjeduje zavodničke moći, a suprotnost tjelesnoj napasti i strahu koju je ona predstavljala, veliča se njezino djevičanstvo.⁶ Tijekom srednjeg vijeka uskraćivao se užitak, osuđivala se bilo kakva pomisao na tjelesnost. Čuvanje djevičanstva, opsesija tijelom i opjevavanje čistoće postaje tema mnogih djela. Dakle, djevičanstvo se smatralo kao vrhunski ideal, udovice su se štovale, a one žene koje su se nakon muževe smrti ponovno udale bile su osuđivane.⁷ Žena je bila sinonim za zlo i tu dolazi do izražaj muškarčeva negativna strana odnosa prema ženi. U jednom trenutku ona se prikazuje u pozitivnom svjetlu, u drugom trenu u negativnom.⁸

Priče o pokajanjima prostitutki jedne su od važnijih ilustracija srednjega vijeka.

Srednji je vijek oduzeo tijelu svako dostojanstvo, prezreo ga je i ponizio. Obezvrijedili su ženu, smatrajući da je čisto zlo koje je muškarce navodilo na blud. Bludnice su u srednjem vijeku smatrane najvećim grešnikom koji prodaje tjelesne slasti.⁹ Smatralo se da su opsjednute 'demonom seksa', da su sklopile ugovor sa Sotonom.¹⁰

---

⁴ Usp. npr. Delbianco, V. (2006.) „Biblijske žene u hrvatskoj književnosti srednjega vijeka i renesanse“, *Narodna umjetnost: hrvatski časopis za etnologiju i folkloristiku*, [Online] 43 (2/2006.). str. 136. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/> [Pristupljeno: 15. kolovoza 2017.].

⁵ Tatarin, Milovan, *op. cit.*, str. 146., 147.

⁶ Delbianco, Valnea, *op. cit.*, str. 136-137.

⁷ Tatarin, Milovan, *op. cit.*, str. 36-39.

⁸ Delbianco, Valnea, *op. cit.*, str. 138.

⁹ Tatarin, Milovan, *op. cit.*, str. 73-74.

¹⁰ Debianco, Valnea, *op. cit.*, str. 138.

U tome se išlo dotle da se, na primjer, i sama riječ 'mulier' tumačila u svjetlu srednjovjekovne mizoginije: 'Po optužjućim uopštavanjima, u koja se stalno – i nesvesno – upuštaju teolozi i moralisti onoga vremena, značajno je tumačenje reči MVLIER, koje predlaže Benedikti. Upozoravajući na opasnost od 'razvratne žene', on tvrdi da ova 'vuče za sobom' svakojake nevolje, izražene kroz šest slova reči MVLIER: 'M. rđava žena je zlo (mal) svih zala; V: taština (vanité) nad taštinama; L: pohota (luxure) nad pohotama; I: (ira): gnev nad gnevovima; E. (aluzija na Erinije): aždaja nad aždajama; R: propast (ruyne) kraljevina'; a zar običaj da se reč *mulier* primenjuje na ceo drugi pol ne pokazuje da je ovaj u celini opasan?'¹¹

Njima je nuđenje svojega tijela zapravo životno opredjeljenje, one su, naime, prodavale ono što su druge žene darivale. Prostitucija je zahvaćala sve slojeve društva i bila je vrlo prošireno zanimanje. Zabrane su se kršile u samostanima, javnim kupalištima, bordelima. Bordeli su se osnivali, ali i zakonom zabranjivali, a na prostituciju se ubirao porez. U nekim dijelovima grada prostitucija je bila zabranjena, a prostitutke protjerivane i kažnjavane, dok su neke morale nositi i izvanjska obilježja kao na primjer crveni čvor na lijevom ramenu.¹² Ukrasi na tijelu, odjeća i nakit, uređena prostorija i postelja predstavljali su simbol ženske pokvarenosti. Bludnice su bojale svoju kosu lažnim bojama, oči su bojale u crno nacrtanim u krug, dok su obraze mrljale varljivim crvenilom.¹³

Žena je predstavljala opasnost i za svećenike pa im se savjetovalo da tijekom ispovijedi ne primaju tašte žene, odnosno žene koje ukrašavaju svoje tijelo šminkom, odjećom i nakitom, već samo one koje na glavi nose skroman veo. Kako su se od 12. stoljeća širili prosjački redovi, propovijedanje je postalo dio svakodnevnog života, naime propovijedima se širio strah od žene za koju se smatralo da je predodređena za zlo i za privlačenje muškaraca u pakao.¹⁴ Pokušavali su utjecati na spolno ponašanje tekstovima koji su tematizirali neki oblik seksualnosti te su čitatelja pokušali zaplašiti i izvesti na pravi put primjerom kajanja.¹⁵ Kako je uvođenje celibata

---

¹¹ Tatarin, Milovan, *op. cit.*, str. 125.

¹² Ibidem, str. 88.

¹³ Ibidem, str. 106., 107

¹⁴ Delbianco, Valnea, *op.cit.*, str. 137.

¹⁵ Tatarin, Milovan, *op. cit.*, str. 74.

bilo sve sigurnije, tako je i pitanje odnosa crkvenih ljudi sa ženama postajalo sve odlučnije te se za redovnika 'grešnika' počelo držati da ima vezu s đavlom, tog đavla predstavljala je žena. Dakle, tu stoji da se crkveni ljudi još uvijek nisu odricali ovozemaljskih užitaka.¹⁶

Duhovnici su trebali služiti kao primjer uzornog i urednog života te su stvorili posebnu temu 'pokajana prostitutka'. Dakle, oni su htjeli tim djelima nekako utjecati na pojavu prostituiranja. Bludnice su kao glavne junakinje trebale pokazati da se i najteži grijesi mogu oprostiti tako što će im Bog pružiti spasenje i onda kad se to čini nemogućim. Priče nisu bile upućene samo ženama, već i muškarcima, one su univerzalna poruka.¹⁷ „Tako njezin život postaje jasna i impresivna ilustracija jedne od glavnih kršćanskih ideja u kojoj svi, čak i najveći grešnici mogu biti spašeni kroz potpuno i iskreno pokajanje." (Dimitrova, Margaret, 1995:125)

Iz povijesti se navodi šest poroka od kojih je samo jedan - škrtost koja pripada muškarcu. „Proždrljivost je žena koja spava na slami kraj magarca, srdžba žena koja ubija dijete – a iza nje gori grad, oholost je bogato odjevena plemkinja, koja se ogleda u zrcalu, a kraj nje stoji paun, zavist je stara, ružna i gola žena. U pozadini se slike vidi Sotona, koji nagovještava Strašni sud." Ženske mane su tako lažljivost, brbljavost, lakovjernost, putenost, ljubomora i brojene druge.¹⁸

Požuda koja se rađala pri pogledu na tuđe tijelo i blud koja proizlazi iz toga, usmjerila se na osudu ženskoga tijela. Istočni grijeh smatra se seksualnim grijehom koji potječe još od Eve pa sve do vještica s kraja srednjeg vijeka. Žena predstavlja zlo, otrov, korijen iz kojeg niče grijeh, zamku koju nitko ne može izbjeći.¹⁹ Naime, smatralo se da je žena za razliku od muškarca više vođena nagonima te su stvoreni strogi zakoni koji su za svrhu imali obuzdavanja ženinog ponašanja. Tako se obuzdavala ženska pohota, a muškarčeva je dužnost ponajprije bila da svoju ženu uči dobrom vladanju.²⁰

---

¹⁶ Kolumbić, Nikica, *Po običaju začinjavac; Rasprave o hrvatskoj srednjovjekovnoj književnosti*, Književni krug, Split, 1994., str. 64., 66.

¹⁷ Tatarin, Milovan, *op. cit.*, str. 88-90.

¹⁸ Delbianco, Valnea, *op. cit.* str. 138., 147.

¹⁹ Ibidem, str. 80.

²⁰ Vađunec, I., (2009.) „Položaj žene u srednjem vijeku na hrvatskim prostorima“ *Pro tempore: časopis studenata povijesti*. [Online] (6-7/2009.). str. 51. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/> [Pristupljeno: 15. rujna 2017.]

Žena koja je pripadala elitnom društvu imala je autoritet unutar kuće, to je bilo mjesto na kojem je ona stvarala svoj svijet. Dopušteno joj je bilo da se bavi djecom, poslugom i kućanstvom, ali je među tim velikim autoritetom imala veliku odgovornost i neovisnost o mužu. Smjele su prisustvovati poslu samo ako ih muževi ovlaste kao prokuratoricu za njihove odsutnosti. Česta odsutnost muževa zbog raznih poslova povećala je mogućnost odlučivanja u vezi doma i privatnosti. Žene pućanke nisi bile potpuno podređene mužu niti su bile zatvorene u kući. Radile su na poljima, u dućanu, krčmi, milinu ili radionici. Izvan kuće žena je išla u posjet rođacima i na vjerske obrede. Plemkinje i pućanke zajedno su sudjelovale u brizi za siromašne, siročad, neudane djevojke i redovnice. Što se tiče staleških kriterija, žene nisu bile toliko ograničene jer su se međusobno razumijevale i bile svjesne teškog ženskog položaja, dok kod muškaraca nije bio takav slučaj.²¹

Briga oko bolesti, mrtvaca i pogrebnih obreda isključivo je pripadala ženama na taj joj je način bilo dopušteno da djeluje u javnosti, a da ne bude osuđena za bavljenje nečasnim poslom. Ako je imala oca ili braću mogla je steći osnovno znanje. Pretpostavlja se da je veliki broj žena vladao samo osnovnom pismenošću. Mlade djevojke dobivale su poduke o braku, djeci, domaćinstvu i osnovama kršćanske vjere. Djevojke su živjele daleko od očiju javnosti, iza zatvorenih vrata očinske kuće. Vrhovno postignuće za svaku ženu bila je udaja jer je to bila njezina životna svrha kao i materinstvo i produživanje roda svog muža te su zbog toga kćeri imale prednost pred braćom kada se radilo o sklapanju braka. Nakon što bi preuzele ulogu majke i domaćice njihovo obrazovanje brzo bi završilo.²²

Ako se neće popraviti, posluži se batinom, ali to neka bude zadnji lijek. Nastoj da to nitko ne sazna, jer nema veće optužbe protiv ugledna čovjeka negoli da tuče ženu...²³

Smatralo se da je žena bezvrijedna stvar koja je u muškarčevoj vlasti, koja se ne može braniti ni rukama ni nogama te bi bilo vrlo podlo od muškarca da podigne ruku na nju, trebalo bi biti dovoljno samo da je blago opominje. Svome suprugu žene su mogle biti nesimpatične ili brbljave te bi time zaslužila kaznu. Mogla je biti kažnjena i

---

²¹ Ibidem, str. 52.

²² Ibidem, str. 53.

²³ Vađunec, Ines, *op. cit.* str. 62.

zbog neplodnosti iako nije uvijek ona bila neplodna. Žena je bila takva kakvom bi je muškarac učinio.²⁴

Na muškarčevu, dakle, supružničku intimnost utjecala je ženina trudnoća, način življenja te crkvene norme. Žene su često i brzo redale trudnoće i porode. Najveća smrtnost djece bila je u razdoblju do pet godina života. Supružnici su većinu svog bračnog života morali apstinirati kako tijekom trudnoće ili nakon pomicanja fetusa ne bi ozlijedili dijete. Za vrijeme dojenja i za vrijeme ženinih mjesečnih ciklusa, intimni su odnosi bili zabranjeni, kako u tom razdoblju ne bi došlo do začeća jer se smatralo da bi posljedica mogla biti nakazno dijete.²⁵ Bračni supružnici morali su izbjegavati svoje tjelesne potrebe, njihova je spolnost isključivo namijenjena za rađanje djece. Sve izvan toga okvira predstavljalo je smrtni grijeh zbog kojega se odlazilo u pakao.²⁶

Kad praviš djecu, pazi da ne općiš sa ženom u doba mjesečnog pranja jer odatle nastaju gubava djeca, a ni poslije jela, kad se hrana u želucu kvari, pa se rađaju boležljiva djeca koja obično malo žive iza poroda.²⁷

Iako se srednji vijek proturječio muškoj homoseksualnosti, bila je razumljivija nego lezbijstvo. Naime, za srednjovjekovne ljude bilo je teško prihvatiti činjenicu da je žena mogla privući drugu ženu. Njihovo je mišljenje bilo da „muškarci mogu privlačiti žene i muškarci mogu privlačiti muškarce, ali u ženi nema ničega što bi u drugoj ženi moglo buditi seksualnu želju.“²⁸

Tijekom 13. stoljeća položaj žene u društvu temeljito se mijenja te se čini da je društvo kasnog srednjeg vijeka, zapravo davalo ženi veća prava negoli društvo ranog srednjeg vijeka.²⁹ Isto tako dolazi do uspona trubadurske poezije i razvoja kulta dame, kao i snažnoga jačanja Marijina kulta. Sve te pojave donose nove naglaske na predodžbu o ženi i ženskim osobinama, a one se mogu osobito dobro pratiti u žanru Marijinih čudesa, koji objedinjuje različite, često i suprotstavljene interpretacije tipično ženskoga ponašanja. Prije nego li to pokažemo primjerima, donosimo općenite podatke o hrvatskoj srednjovjekovnoj književnosti, njezinoj periodizaciji i klasifikaciji,

---

²⁴ Ibidem, str. 62., 63.

²⁵ Ibidem, str. 64.

²⁶ Tatarin, Milovan, *op. cit.* 36.

²⁷ Vađunec, Ines, str. 65.

²⁸ Tatarin, Milovan, *op. cit.*, str. 79.

²⁹ Ibidem, str. 52.

te posebno o Marijinim čudesima, tekstove koji su kolali širom Europe te bili sačuvani i u našem srednjovjekovnom korpusu.

2. 1. Periodizacija i klasifikacija hrvatske srednjovjekovne književnosti

Hercigonja periodizaciju hrvatske srednjovjekovne književnosti poznaje tri razdoblja:

1. razdoblje: Na vrelima crkvenoslavenske baštine

podrazdoblje a) od sponiranih prapočetaka do senjskog (1248) i omišaljškog (1252) privilegija – faza liturgičkih kodeksa i starijeg tipa neliturgičkih zbornika na crkvenoslavenskom jeziku u kojoj se konstituira hrvatski (uglati, granati) tip glagoljice i stvaraju uvjeti za reformu glagoljske grafije,

podrazdoblje b) do kraja 14. stoljeća (prijelazna faza: na putu k novim temam i izrazu);

2. razdoblje: Doba pune zrelosti – do god. 1508. (kraj rada senjske tiskare), otvaranje repertoriju zapadnoevropske (latinske, talijanske, češke) duhovne književnosti, zbornici neliturgičkih tekstova novog tipa, čisti narodni i hibridni jezik neliturgičke proze, glagoljski tisak, editio princeps 1483. u redakciji istarskih glagoljaša; kosinjska tiskara, senjska tiskara; latinički tisak.;

3. razdoblje: Kasni odjeci srednjovjekovne književne tradicije; činilac retardacije – produžetak stilsko-tematske i žanrovske strukture srednjovjekovlja: god. 1531. (prestanak rada riejčke tiskare Š. Kožičića), *Grškovićev zbornik* iz 2. polovine 16. stoljeća i neki drugi spisi.³⁰

---

³⁰ Hercigonja, Eduard, *op. cit.* str. 29., 30.

Hercigonjina klasifikacija obuhvaća sustav književnih žanrova koji su podijeljeni prema strukturi i obliku ili prema funkciji u životu i svijetu.³¹ Tako smo dobili ovu podjelu:

- liturgijski i biblijski tekstovi

- crkveno-pripovjedna proza

starijeg tipa:

- apokrifni spisi: legende, evanđelje, viđenja (eshatološki tekstovi), djela apostolska

mlađeg tipa: mirakuli, legende, vizije

- didaktičko-moralizatorska proza (a) crkvena, (b)svjetovna

- polemika (aplogija; pismo Nikole Modruškog npr.)

- poučna proza – (pitanja i odgovori)

starijeg tipa (Besjeda triju svetitelja)

mlađeg tipa (Ludicar)

- crkvenoretorička proza

- svjetovna pripovjest i roman

- prenja (kontrasti)

- diplomatika i pravni tekstovi (listine, zakonici, statuti, regule, kanonsko pravo – kazuistika; posebno: arena kao specifičan književni ostvaraj)

- epigrafika i grafiti

- epistolarni tekstovi

- povijesni proza

- zapisi

- izvješća

---

³¹ Fališevac, Dunja, *Hrvatska srednjovjekovna proza*, Sveučilišna naklada Liber, Zagreb, 1980., str. 25,26.

- anegdota
- sentencija, aforizam
- molitve, zaklinjanja, amuleti
- stihovi, retorička ritmika
- dijaloško pjesništvo
- drama – prikazanja
- traktati (teološko-dogmatski)
- tekstovi praktične prigode za obuku duhovničkog pomlatka (ritualni i luturgički napuci, objašnjenja simbolike obreda, odjeće, oltara i sl.)³²

U legendama, koje nalazimo u Hercigonjinoj klasifikaciji, najprije se uspostavlja opozicija 'žensko – muško' kao opozicija 'grešan život – pobožan život'. Svaka bludnica ima svoju 'savjest' koja se utjelovljuje u muškom liku, oni su pobožni redovnici koji preziru zemaljske vrijednosti i prihvaćaju samo Božje zakone. Tu već, dakle, možemo prepoznati paralelizam srednjovjekovne etičke koncepcije prema kojoj su najprije žene grešnice, a muškarci nositelji kršćanskih moralnosti: „Nasuprot tijelu nalazi se duh, nasuprot oholosti poniznost.“³³

Čuda su, također kao i legende, stalna mjesta gdje se susrećemo s pričama o bludnicama koje su postale svete. „Čuda su sastavni dio svetačkih žitija, neovisno je li riječ o martirima ili asketima.“³⁴ Bog posvjedočuje svoju prisutnost i moć putem čuda te upozorava na osobu oko koje se događaju čuda ili koja čini čuda zaslužuje njegovu posebnu milost. Kako komentira Milovan Tatarin:

Samo osoba koja čini čuda može postati svetac: 'Ako je čudo prvo bilo potvrdom valjanosti, sad postaje znakom moći'. Ako se ono s početka zbivalo putem Boga da bi se označio svetac, sad se zbiva putem sveca, tako reći u narudžbi sporazumno s Bogom za nekoga ili nešto drugo.³⁵

---

³² Hercigonja, Eduard, *op. cit.* str. 44.

³³ Tatarin, Milovan, *op. cit.* str. 138.

³⁴ Loc. cit.

³⁵ Loc. cit.

Jednu od najnižih vrsta čuda čini svetičino poznavanje onoga tko je posjećuje, mada ga nikada prije toga nije vidjela. Tako na primjer Marija Egipćanka zna Zosimovo ime, iako je istaknuto da u četrdeset sedam godina pokore nije vidjela ni čovjeka niti životinju. Važnija su čuda koja svetica čini tijekom života.

Tako legenda o Mariji Egipćanki kaže da je za vrijeme molitve lebdjela iznad zemlje, a Jordan prelazila hodajući po površini vode poput Krista.³⁶

Čuda se događaju i nakon svečeve smrti. Osim moći, posebnu čudotvornu snagu sada imaju i njegove osobne stvari ili pak mjesto na kojemu je sahranjen.³⁷

---

³⁶ Ibidem, str. 139.

³⁷ Loc. cit.

3. MARIJINI MIRAKULI (ČUDESAS)

U zreloom srednjovjekovlju dolazi do širenja jednog od najznačajnijeg žanra Marijinih mirakula (čudesas) početkom 12. stoljeća. Naime, takva djela u ranosrednjovjekovnoj književnosti nisu bila poznata. Priče su do tada bile vezane uz tjelesne ostatke svetaca, njihova svetišta i moćnike.³⁸

Blažena Djevica jedan je od najomiljenijih likova srednjovjekovnih tekstova te je prikazana kao nježna majka Kristova i zaštitnica ljudi.³⁹ Mariji je službeno dodijeljeno ime Bogorodica na crkvenom koncilu u Efezu 431. godine te to daje bitan poticaj u širenju njezina kulta. Dakle, prvi Marijini mirakuli prikazani su u grčkoj i orijentalnoj književnosti, dok na Zapadu prve zbirke Marijinih mirakula sastavlja Grgur iz Toursa u 6. stoljeću. Kako smo već naglasili procvat dolazi u 12. stoljeću na Zapadu, dok se vrhunac smatra između 11. i 13. stoljeća te time raste broj književnih tekstova o Bogorodici koju su pridonijeli franjevci, benediktinci i dominikanci. Treba napomenuti kako dolazi do pomaka u novoj osjećajnosti i vjerskoj senzibilnosti prema Kristu, rađa se procvat pobožnosti prema Mariji i kršćanski humanizam te jedna od bitnih stavki da se uvijek negativne i grešne 'žene zavodnice' sada vide kao 'zavedene žene' kao žrtve.⁴⁰

Marija je u starijim razdobljima uvijek bila prikazana kao Isusova tužna majka. Osim mirakula kao najkarakterističnijeg žanra marijanske pobožnosti omiljena je i dramska obrada tih tema. Kao srednjovjekovni žanr, Marijina čudesa vrlo su raznovrsna skupina tekstova. U njima je sve prikazano „od vrlo jednostavnih pričica do kompleksnih novelističkih djela s dvije paralelne fabularne linije i čuda o sakristanki u kojemu se zatječu i elementi viteškoga romana.”⁴¹ U svakom od tih tekstova pronalazimo čudo koje čini Marija, pomažući pojedincima u nevolji. Marija je prikazana kao milosrdna majka, kao tješiteljica i kao pomoćnica te je priče narod slušao u crkvi, na svečanostima i na hodočašćima, a one su bile namijenjene svima. Likovi koji su prikazani u Marijinim čudesima nositelji su dobra ili pak zla. Likovi koji

---

³⁸ *Hrvatska srednjovjekovna proza II., Apokrifi, vizije, prenja, Marijini mirakuli*, priredila i transkribirala M. A. Dürriegl, Matica Hrvatska, Zagreb, 2013., str. 277.

³⁹ Delbinco, Valnea, *op. cit.*, str. 138.

⁴⁰ *Hrvatska srednjovjekovna proza II., op. cit.*, str. 277.

⁴¹ *Ibidem*, str. 278., 279.

su nositelji dobra padnu u iskušenja ili grijeh, dok se oni zli iskreno pokaju. Bogorodica pomaže svima onima koji imaju makar zrno dobrote u sebi i tko je spreman da se pokaje. Treba se naglasiti da u tim djelima pronalazimo puno ženskih likova te tako izostaje mizoginija koja je česta u srednjovjekovnim tekstovima.⁴²

Marijini mirakuli tipični su produkt pobožnosti i osjećajnosti zreloga srednjovjekovlja, književna skupina koja je maštovita i lirična, pomalo naivna, ali puna optimizma i topline, gotovo jedinstvena po razumijevanju za ljudske slabosti i teškoće.⁴³

Čudesna spadaju tekstem i oblikom u najznačajnije tekstove hrvatske srednjovjekovne književnosti uopće. U njima slijedi sličan razvoj događanja, najčešće je prikazan pojedinac i spas pojedinačne duše. Likovi su tipovi od biskupa do prosjaka, viteza, razbojnika ili kraljevine, dakle pripadnici svih društvenih slojeva. Može se primijetiti kako se u ovoj skupini tekstova pojavljuje psihologizacija likova te su prikazani kao slika svoga vremena. Marija je prikazana kao pomoćnica za vječnost, a ne samo kao spas u trenutnoj poteškoći. Iz čudesa čitatelj može izvući moralnu poruku i najbitnije od svega nadu za spas svoje duše od smrtnih grijeha.⁴⁴

Omiljena tema uz biblijske žene su i starokršćanske junakinje, djeve i mučenice. Tu je dodatno prikazan odnos prema ženama u srednjem vijeku.⁴⁵ Redovnice se također izlažu bludu, međutim, on je oprosteno po Bogorodičinoj milosti te je to osnovna poruka Marijinih mirakula. One su život posvetile Bogu, ali su ipak podlegle grijehu. Djevoja Marija im oprašta taj grijeh jer su bile zavedene đavolskom napašću, oprašta im čak i porod. U Marijinim mirakulima možemo pronaći mizogene tekstove u kojima se govori o ženi bludnici koja želi prevariti pobožna čovjeka. Tako je u priči *Djevojka bez očiju*, žena predstavljena u negativnom smislu onako kako su je doživljavali u srednjem vijeku.⁴⁶ Smisao tih priča zapravo je alegorijski, naime, kroz sudbinu jednog lika detaljno je analizirana kršćanska tema o mogućnosti spasenja i pročišćenja duše. Srednjovjekovni autori koristili su biblijske citate ili pak parafrazirali sažetu osnovnu temu djela.⁴⁷ Iz biblijske priče o magdalskoj bludnici zapravo su nastala sva djela u

---

⁴² Ibidem, str. 280.

⁴³ Loc. cit.

⁴⁴ Ibidem, str. 281, 282.

⁴⁵ Delbianco, Valnea, *op. cit.*, str. 141.

⁴⁶ *Hrvatska srednjovjekovna proza II., op. cit.*, str. 82.

⁴⁷ Ibidem, str. 140.

kojima se pripovijeda o procesu preobraćenja bludnice u sveticu. Nakon što je Marija Magdalena oprala Kristove noge shvaćamo da je Bog stvorio čovjeka kako bi se kajanjem i pokorom iskupio, a ne kako bi ga On uništio.⁴⁸

Tipičan prikaz srednjovjekovnog kršćanstva je lik bludnice koja pokorom u pustinji okaje mladenačke grijeha. U njemu je prikazan cijeli jedan svjetonazor u kojemu se tijelo poistovjetilo s grijehom, a putenost s đavolskim djelovanjem. Pohotno je ponašanje svetogrđe i ono predstavlja sve zemaljske grijeha koje čovjek može učiniti. Naime, s tijelom je povezano uživanje u hrani i piću, u lijenosti i spavanju, u čulnoj ljubavi, nakitu, lijepoj odjeći i mirisima, a pokajana prostitutka simbol je svega toga, zapravo, simbol grešnika uopće. Grijesi su bili veliki, kao i sama pokora. Tako nadahnuti s primjerom, grešnici čiji su grijesi bili mnogo manji, mogli su se nadati spasu te su bili potaknuti na promjene u životu.⁴⁹

„Novi pogled na područje seksualnih užitaka, koje srednjovjekovlje ograničava nizom zabrana, prijetnji i kazni, najčistiji će izraz pronaći u pustinjaštvu“.⁵⁰ Takav način života podrazumijevao je siromaštvo, posluš i seksualnu uzdržljivost, tj djevičanstvo. U konačnici takav se život nagrađivao Božjom milošću te preseljenjem u rajska prostranstva. Međutim, da bi do toga došlo, pustinjač mora proći kroz niz iskušenja koja su predstavljala borbu s onim tipom života, navika i običaja koji su se odlaskom na osamljena mjesta ostavljali. Prije svega njihova osamljenost predstavljala je snagu koju će usamljenik morati sam oformiti, stvoriti ravnotežu i savršenu oštromnost kako ne bi postao žrtvom iluzija i fantazija. Pustinja je, možemo reći, predstavljala mjesto novoga krštenja.⁵¹

„Samo se u apsolutnoj samoći čovjek mogao susresti sa Svevišnjim i primiti njegove poruke. Pustinja je, dakle, 'mjesto gdje govori Bog, ona je također skrovište u kojem se valja suočiti s demonima.'“⁵²

Pustinja, naime, postaje metafora za usamljenikovu pustu dušu, njegovu napuštenost i njegovu samoću. Njegov pali svijet sada predstavlja sasušena zemlja, koju treba ponovno pronaći i pretvoriti u plodan voćnjak. Treba se odreći svih tjelesnih užitaka,

---

⁴⁸ Tatarin, Milovan, *op. cit.*, str. 91-92.

⁴⁹ Ibidem, str. 137.

⁵⁰ Ibidem, str. 52.

⁵¹ Ibidem, str. 55.

⁵² Ibidem, str. 56.

svoga ovozemaljskog, tjelesne ljubavi, razmišljanja, smijeha, jer sve otvara vrata prema đavlu. Plač, šutnja, post, osama, vjera, molitva, težak tjelesni rad predstavljaju život pustinjaka. Duhovna i tjelesna čistoća, sklad duha i tijela, odricanje od svega radi dobra nakon smrti jer dobro uvijek na kraju pobjeđuje.⁵³

---

⁵³ Loc. cit.

3. 1. DJEVOJKA BEZ OČIJU

Tipičan i jedan od najljepših tekstova mirakulorija u europskoj i našoj srednjovjekovnoj književnosti. Tipičan je, naime, zbog shvaćanja silnica, dubokih pobuda duhovnosti srednjovjekovnog čovjeka te sadrži varijantu jednog od najpopularnijih motiva u srednjem vijeku i poslije, tj. motiva o nevinoj djevojci.⁵⁴

Ponajprije, to je tekst i vrlo dirljiva priča o koludrici koja si iskopa oči što navode na strast kraljevića „Za nijednu rič tje nisam vjeće vzljubil, nerje za tvoji ljepi oči!“⁵⁵ i šalje mu ih u zlatnoj čaši, da ga uvjeri kako je sada više nema zbog čega ljubiti.

A ta djevica ide v svoju komoru, trje zapovjeda drugoj djevici da oboštri dvije zbicje ostrje. I vzamši one dvije zbicje, tr izvže van svoji oči i položi je v jednu čašu i posla je k tomu kraliću govoreći: 'O kraliću pljemjeniti, kada sta ti tuliko dragi moji oči, ljubi iju koliko hoćeš, a mene ne buš nigdarje ljubil!'⁵⁶

Nakon što je to kraljević vidio odlazi iz kraljevstva u pustinju k svetom Bernardu

I vidje v to ta kralić, bje veliko žalostan. I za tu vjeliku žalost pojdje van is kraljevstva i pojdje v jednu pustinju k svetomu Brnardu opatu i koludar se učini"⁵⁷. Nadalje, sveta Marija čini čudo i vrati djevici njezine oči „O, koliko čudo učini gospoja sveta Marija da pridje svojim kipom k toj djevici i svojim rukama oči vlož i v glavu toj djevici i bje sopjet zdrava. I to čudo vidjevše vsi ki tu bjehu, i proslaviše Gospodina Boga i svetu djevu Mariju.“⁵⁸

Danas, sama pomisao na tu strahotu izaziva jezu i strah, ali „istodobno je snažan simbol željene idealne čistoće, snage jedne zanosne vjere koja usrdno nije htjela znati za kompromise“.⁵⁹ Drugim riječima, tu se naglašava vjerska emotivnost koja je

---

⁵⁴ Hercigonja, Eduard, *op. cit.*, str. 258.

⁵⁵ *Hrvatska srednjovjekovna proza II.*, *op. cit.*, str. 286.

⁵⁶ *Loc. cit.*

⁵⁷ *Loc. cit.*

⁵⁸ *Loc. cit.*

⁵⁹ Hercigonja, Eduard, *op. cit.*, str. 258.

određena kroz samokažnjavanje i koja je kroz najstrožu pobožnost pokušala pronaći odgovore na egzistencijalna pitanja vremena.⁶⁰

Srednjovjekovna proza svoju istinitost pokazuje vrsnim strukturiranjem početka. Naime, to je početak koji ima karakter kronike te je ispričan kao objektivni niz činjenica i podataka kao da su se u stvarnosti dogodili.⁶¹

Bješe v jedno vrijeme da kralj Angliski hotješe umrjeti. I ta kralj imješe jednoga sina, i togo sina prvo nego umrje, naporuči dobirm mužem ki bjehu njega vjerni sluge te zemlje i vjernici toga kralja, da ga oni hrane i obaruju, kako je dostojno kraljevo djete hraniti. Potom po maljeh dneha ta kralj umre i ti dobri muži ki hranahu toga kralića, počeše ga dobro hraniti i varovati.⁶²

Dijalog je najčešći pripovjedni oblik. Njime se želi djelovati na čitaoca/slušaoa kako bi priča djelovala dramatski, uvjerljivo i istinito.⁶³

I posla k njej jednu ženu mudru... 'Tako ti stanovito pravlju da ja hoću ako ti hoć da budješ žena moja, i hoću te koruniti da budješ kralica i moja zakonita žena.' I kada ta žena pride k toj djevici, poče jej tako govoriti ča bješe poslana. Tada ta djevica jej tako odgovori: 'Kako to morje biti, da ja, budući jedna uboga djevica, mogla bim biti kralica, ka sam od uboge ruke rojena? I ko počtjen'je bi imjel ta kralić, da bi mene vzel za ženu? On morje ot kraljeva roda, kako je sam, sebje ženu pojeti. Pojdi od mjene stanovito ti, ne hoću!' ⁶⁴

Lik je određeni nosilac ideje, dobra ili zla, o njemu ovisi cjelokupna koncepcija fabule. Odnosno, on je pokretač događaja te se isključivo karakterizira prema moralnim osobinama – dobar, lijep, istinit. Na primjer:

I ta kralić bješe ošće mlad i prihajaše va t kloštr vsaki dan vjeliko lepim pjet'jem. I bješe v tom kloštri jedna djevica ka držaše ključe toga kloštra

---

⁶⁰ Loc. cit.

⁶¹ Fališevac, Dunja, *op. cit.*, str. 106.

⁶² *Hrvatska srednjovjekovna proza II.*, *op. cit.*, 285.

⁶³ Fališevac, Dunja, *op. cit.*, 123.

⁶⁴ *Hrvatska srednjovjekovna proza II.*, *op. cit.* str. 285.

i hranaše vse crjekvjene rječi i zvonaše kada bješe potreba, kako jedan zvonar.⁶⁵

Najčešći pripovjedni oblici u prozi jesu izvješćivanje i dijalog. Pripovjedač je sveznajući, on zna što se dogodilo te se koristi jezično-stilskim sredstvima. Jedno od sredstava je stilsko ponavljanje koje ima funkciju isticanja, naglašavanje, njime se želi nešto obilježiti, ima funkciju ekspresivnog djelovanja.⁶⁶

...bješe jedan kloštr v kom stahu koludricje.

I tomu kraliću bješe veliko drago poslušati tjech pjesni.

I bješe v tom kloštri jedna djevica ka držaše ključe...

...i zvonaše kad bješe potreba...⁶⁷

Značajni su oblici i ponavljanja gdje variraju različiti nastavci uz istu osnovu.

I ta kralić bješe ošće mlad...

I tomu kraliću bješe veliko drago...

I ta ista djevica veliko služaše...,

I ta kralić, prihodjeć va t kloštr...⁶⁸

Počeci i završeci su u obliku formule pisani visokim i uzvišenim stilom. Srednjovjekovnom je autoru najomiljeniji način zaključivanja teksta doksologijom

Tako i nas ta ista gospoja sveta djeva Marija v život vječni postavi, i oči naši k nje milosti otvorimo, da duše naše primjet svojima rukama v svjetlost vječnu, v ku svetlost privedi nas Gospodin Bog vsemogući. Amen.⁶⁹

---

⁶⁵ *Hrvatska srednjovjekovna proza II, op. cit., str. 285.*

⁶⁶ Fališevac, Dunja, *op. cit.*, 120.

⁶⁷ *Hrvatska srednjovjekovna proza II, op. cit.*, 285.

⁶⁸ *Ibidem*, str. 285.

⁶⁹ *Hrvatska srednjovjekovna proza II, op. cit.* str. 286.

3. 2. GREŠNA REDOVNICA

Mirakul započinje direktnim uvodom u radnju teksta pa ga možemo smatrati kratkim sadržajem djela:

Kako nika opatica mnogo njesaznana suprot svojim koludricam, a to po delu djavalskom, učini grih s jednim klerikom i potom bi pomožena ot devje Marije.⁷⁰

Najveći dio fabularne proze izravno uvodi u priču, u središte radnje. Već nakon prve rečenice, iznosi se podatak o liku i prostoru fabule te odmah započinje pripovijedanje događaja koji se dogodio.⁷¹

Biše v jednom manastiri nika opatica ka biše nesaznana i nenavijaše koludrice, i va svakom obslužen'ji regule imiše mnogo nesazan'je. Da kako Bog obeća, otijuć ukrotiti život nje, bi promineno drugim načinom, a to po delu neprijatela, sagriši s jednim redovnikom.⁷²

U legendama, apokrifima i čudima pripovjedač je objektivan te se događaj odvija samo od sebe i da pripovjedač sveznalica ne ulazi izravno u zbivanje. Pripovjedač je najčešće autorski koji priča što se dogodilo.⁷³

Vidjevši sje zato opatica da je pala v toliku nečistoću, imi veliku žalost i bolizan i ne nahajaše nijednoga pokoja, i ne vijaše komu otkriti svoju otajnost.⁷⁴

Opisi u tekstovima su specifični, njihova je funkcija metaforična, zapravo simboliziraju ono prikazano.⁷⁵

I naša Gospoja javi se njej va viden'ji i pokara ju tvrdim načinom za nje grih, paki ju utiši da jaj oće dati svoju pomoć. I tada vidi opatica lipo mesto kadi ima poroditi. I tako bi istina da porodi, i tako se probudi. I

---

⁷⁰ *Hrvatska srednjovjekovna proza II., op. cit., str. 296*

⁷¹ Fališevac, Dunja, *op. cit.*, 285.

⁷² *Hrvatska srednjovjekovna proza II., op. cit., str. 296.*

⁷³ Fališevac, Dunja, *op. cit.*, str.113.

⁷⁴ *Hrvatska srednjovjekovna proza II op. cit.*, str. 296.

⁷⁵ Fališevac, Dunja, *op. cit.*, 118.

naša Gospoja zapovida sveim anjelom da v'zmu ono dite i da je ponesu k jednoj ženi njeje djevoti i da je ona hrani na nje službu.⁷⁶

U ovom se tekstu opisuje opatica koja počini grijeh s jednim redovnikom

Bivše v jednom manastiri nika opatica ka biše nesaznana i nenavijaše koludrice, i va vsakom obslužen'ji regule imiše mnogo nesaznan'je. Da kako Bog obeća, otijuć ukrotiti život nje, bi promineno drugim načinom, a to po delu neprijatela, sagriši s jednim redovnikom.⁷⁷

U tekstu možemo primijetiti kako je grijeh samo naznačen, nigdje nemamo opis kako je grijeh počinjen: „...učini grih s jednim klerikom i potom bi pomažena ot devje Marije.“⁷⁸ Njezini glavni likovi su Bogorodica i redovnica, dok je biskup prisutan samo u pozadini, u svijesti i strahu redovnice. Ovo je jedna od najjednostavnijih legendi. Njezin jedini događaju su razgovor, sporazumijevanje i dodir. Mirakuli s ovom tematikom uvijek imaju istu okosnicu – grijeh redovnice, Bogorodičina pomoć i sud biskupov. Autor ovog djela želi istaknuti grijeh i praštanje kao dvije velike istine.⁷⁹

---

⁷⁶ *Hrvatska srednjovjekovna proza II, op. cit.*, str. 297.

⁷⁷ *Ibidem*, str. 296.

⁷⁸ Petrović, I., „Bogorodičina čudesa u Ivančićevu zborniku, hrvatskoglagoljskom spomeniku 14/15. st.“ *Radovi Staroslavenskog instituta*, [Online] 7 (7/1972.). str. 194-195.: Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/> [Pristupljeno: 18. rujan 2017.]

⁷⁹ *Loc.cit*

4. ZAKLJUČAK

U srednjem se vijeku žena smatrala nesposobnim bićem koje je sklono grijehu i koje se ne zna brinuti o sebi i svome tijelu te treba nadzor muškarca - oca, brata ili muža. Muškarac je u srednjem vijeku bio pripadnik javne, a žena privatne sfere. Njezin prostor činio je boravak u kući i dolazak u crkvu. Svaka se žena trudila zadržati dobar glas jer je to bio uvjet za udaju. Svoju potpunost žena je mogla ostvariti samo kroz majčinstvo i brak. Crkva je vrlo cijenila one koji su se posvetili duhovnom životu te su se neke žene zahvaljujući crkvi uzdignle na društvenoj ljestvici, ipak postojale su i one koje su se morale okrenuti samostanskom životu zbog izostanka miraza.⁸⁰

U srednjem vijeku javljaju se i prve žene koje njeguju svoje obrazovanje, one se bore za ravnopravnost i politička prava sa suprotnim spolom. Žena je kroz stoljeća zametnuta i stavljana na zadnje mjesto. Ona je bila simbol onog života koji je obuhvaćao religiju, ljubav, dobrotu i moralnost.

Marijina čudesa prikazuju istinu svoga vremena kroz prostodušnost, naivnost i poetičnost. Njihova je svrha da zabave, pouče i pobude na pobožnost. To su priče o ljudima koji su nemoćni, slabi, pohlepni i grešni, ali uvijek pobožni i spremni na pokajanje. Oni uvijek slijepo vjeruju Djevici Mariji koja je do tada u književnosti i umjetnosti slavljena kao uzvišena nebeska gospodarica, a sada je prikazana kao majka milosti obasjana ljepotom i nježnošću.⁸¹

Ovaj rad posvećen je prikazu srednjovjekovne žene kroz vrijeme, njezinom položaju u društvu i prikazu što se od nje očekivalo kako bi došla na dobar glas. Iako se kroz srednji vijek pomalo podiže svijest žene, ona će i u sljedećem razdoblju – renesansi i dalje ovisiti o muškarcu, njezinom 'gospodaru'.

Žena je kroz srednji vijek omalovažavana i obožavana. Mučena i slavljena. Obespravljena, kraljice i ratnice. Iako govorimo o preziru i odbacivanju, potajno joj se dive i žale.

---

⁸⁰ Vađunec, Ines, *op. cit.*, str. 49.

⁸¹ Petrović, Ivanka, *op. cit.*, 197-202.

5. LITERATURA

ČLANCI

1. Delbianco, V. (2006.) „Biblijske žene u hrvatskoj književnosti srednjega vijeka i renesanse“, *Narodna umjetnost: hrvatski časopis za etnologiju i folkloristiku*, [Online] 43 (2/2006.). Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/> [Pristupljeno: 15. kolovoza 2017.]
2. Petrović, I., „Bogorodičina čudesa u Ivančićevu zborniku, hrvatskoglagoljskom spomeniku 14/15. st.“ *Radovi Staroslavenskog instituta*, [Online] 7 (7/1972.). Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/> [Pristupljeno: 18. rujan 2017.]
3. Vađunec, I., (2009.) „Položaj žene u srednjem vijeku na hrvatskim prostorima“ *Pro tempore: časopis studenata povijesti*. [Online] (6-7/2009.): Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/> [Pristupljeno: 15. rujna 2017.]

KNJIGE

1. Fališevac, Dunja, *Hrvatska srednjovjekovna proza*, Sveučilišna naklada Liber, Zagreb, 1980.
2. Hercigonja, Eduard, *Srednjovjekovna književnost u Povijest hrvatske književnosti*, Sveučilišna Naklada Liber Mladost, Zagreb, 1975.
3. *Hrvatska srednjovjekovna proza II., Apokrifi, vizije, prenja, Marijini mirakuli*, priredila i transkribirala M. A. Dürrigl, Matica Hrvatska, Zagreb, 2013.
4. Kolumbić, Nikica, *Po običaju začinjavac; Rasprave o hrvatskoj srednjovjekovnoj književnosti*, Književni krug, Split, 1994.
5. Tatarin, Milovan, *Bludnica i svetica: starohrvatska legenda o Mariji Egipćanki*, Naknada Ljevak, Zagreb, 2003.

MREŽNE STRANICE

1. <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=57603>(Pristupljeno: 15. rujan 2017.)
2. <https://www.scribd.com/doc/31802957/Johan-Huizinga-Jesen-Srednjeg-Vijeka#>
(Pristupljeno: 12. rujan 2017.)

6. SAŽETAK

Žena je u srednjem vijeku prikazana kao glavna nositeljica zla i kao Sotonina pomagačica. Ona je vještica koja samo jednim pogledom može zvesti muškarca i potaknuti ga na grijeh. Smatralo se da posjeduje moći, a suprotnost tjelesnoj napasti predstavljalo je njezino djevičanstvo.

U zreloom srednjovjekovlju javlja se Marijin kult. Žanr koji se razvio tijekom 12. stoljeća. Blažena Djevica bila je jedna od glavnih likova mirakula koja je prikazivana kao brižna majka koja se brine za svoju dječicu. U mirakulima *Djevojka bez ruku* i *Grešna redovnica* navodi se djevica, odnosno redovnica koju zavodi muškarac te ona pada pod grijehom. Mirakuli su tipični produkt pobožnosti i osjećajnosit, pomalo i naivna književna skupina, ali puna optimizma i topline. U mirakulima se naglašava vjerska emotivost koja je određena kroz samokažnjavanje i kroz najstrožu pobožnost.

Ključne riječi: srednjovjekovni tekstovi, predodžbe o ženi, strah i grijeh

7. SUMMARY

Women in the middle ages are portrayed as the main bringers of evil and as the Satan's helpers. Women are witches, who can seduce a man in a glance and make him prone to sin. It was considered they own powers, and opposing to the physical cravings was her virginity.

In late middle ages there appears a saint Mary cult. The genre which developed during the 12th century. Saint Virgin was one of the main characters of the miracle in which she was portrayed as a caring mother that takes care of her children. In the miracles *Djevojka bez ruku* and *Grešna redovnica*, there's a virgin, namely a nun that is seduced by a man hence she falls under the sin. Miracles are a typical product of piety and sensibility, almost a naive literary category, but full of optimism and warmth. In the mircles there's a stress on religious emotivitiy which is determined through self-punishment and the strictest piety.

Key words: medieval texts, image of the woman, fear and sin